

Հասմիկ ՄԱՏԻԿՅԱՆ

ՕՐՈՐՈՑԱՅԻՆԸ ԵՎ ԱՂՈԹՔԸ ՈՐՊԵՍ ՔՆԱՍՈՒՏԻ ՏԵՔՍԵՐ՝ ԱՆԳԼԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ

Օրորոցայինի և գիշերային աղոթքի տեքստերին կարելի է տալ մեկ ընդհանրական անվանում և բնորոշել որպես *քնամուտի տեքստեր*: Քնամուտի տեքստերը անգլերենում բնորոշվում են *bedtime, sleeping կամ slumber* անվանումներով: Թեև օրորոցայինի և աղոթքի ժանրային սահմանումները որոշ հստակություն մտցնում են տեսակների առանձնացման հարցում, սակայն դրանք հաճախ պայմանական են:

Քննենք մեր խնդրին առնչվող *օրորոցային (lullaby)* և *աղոթք (prayer)* եզրերը: Անգլերենը, ինչպես նաև հայերենը, հնդեվրոպական այն լեզուներից են, որոնք ունեն առանձին եզրույթներ՝ *օրորոցային և աղոթք* հասկացությունները նշելու համար: Թեև վերոնշյալ եզրերը տարբեր ընկալումներ ունեն ժողովրդական գիտակցության մեջ, սակայն նրանց բառային վերլուծությունը հաճախ միմյանց մերձեցնում է: Հետաքրքրական է այն, որ *lullaby* բառը ունի *քնել տանը* նշանակությունը: 18-րդ դարի բառարանագիրներից մեկը տվել է վերոնշյալ բառի հետևյալ մեկնությունը. *lull*-արմատը՝ *քնել, քնեցնել*, իսկ *by* վերջածանցն ունի *house, home* իմաստները¹:

Ըստ Հր. Աճառյանի «Հայերեն արմատական բառարան»-ի՝ *օրորը* առաջացել է *օր-* «շարժել» կրկնված արմատից, որը պահպանվել է *օրել, օրուիլ, ճիօր* ձևերի մեջ²: Հավանական է, որ *օրոր, օրոցք (որից էլ՝ օրորոցային)* բառերի հիմքում *օրը* հենց լուսաբացից մինչ գիշեր ընկած ժամանակահատվածն է, որը մարդու ընթացիկ կյանքի գործունյա հատվածն է: Սա նշանակում է, որ օրորոցայինը, հանգիստ քուն պարզևեղուց բացի, նաև մանկանը երկար կյանք մաղթելու բանաձև է, խոսքաձև, աղոթք:

Թեև սակավ կիրառությամբ, *օ՛ր, օ՛ր*-ով կրկնակներ հանդիպում են օրորոցային մի շարք տեքստերում: Ահավասիկ՝ Կոմիտասի գրառած «Օրոր»-ը.

Արուսյակս *օ՛ր, օ՛ր,*

Պըզտըտիկս *օ՛ր, օ՛ր,*

Անուշիկս *օ՛ր, օ՛ր,*

Մեկ հատիկս *օ՛ր, օ՛ր/ընդգծումը* մերն է³:

Կամ՝

¹ Warner Marina, *No Go The Bogeyman, Scaring, Lulling, And Making Mock*, London, 1998, p.204.

² Աճառյան Հր., *Հայերեն արմատական բառարան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, Եր., 1926, հ 4, էջ 620:*

³ Հայկական օրորոցային գոհարներ /հավաքեց և կազմեց Համասփյուն Մանուկյանը/, Եր., 2015, էջ 17:

Օրո՛ր, օրո՛ր,
Օր փառավոր,
Տուր ամեն օր
Օրո՛ր, օրո՛ր:⁴

Lullaby բառանվան համարժեք *cradle* բառը անգլերեն-հայերեն բառարաններում նաև ունի *հայրենիք*, *օրրան* իմաստները: *Քանի որ Cradle և օրրան* բառերը նույնարժեք են, գալիս ենք այն համոզման, որ երեխան ընկալվում է որպես տուն լցնող, ամբողջացնող ներկայություն, այստեղից հետևում է, որ երեխայով է սկսվում հայրենիքը: Օրորոցայինի իմաստն ու նշանակությունը նաև այն է, որ երեխային մանուկ հասակից տալիս ենք այն ըմբռնումը, որ ինքը և իր հայրենիքը նույնացած են:

Թեպետ *lullaby* և *cradle song* բառամիավորներն ընկալվում են որպես հոմանիշներ՝ երեխայի քունը ապահովող հանգիստ, խաղաղ երգեր, սակայն կան ժողովածուներ, որոնք վերնագրային մակարդակում տարբերակում են վերոնշյալ եզրերը՝ *The Lullaby Treasury: Cradle Songs from around the World/Petra Rosenberg/*, *Baby book of lullabies and cradles/Yvonne Gilbert/*: Հաշվի առնելով *cradle* բառանվան իմաստածավալային ընդգրկունությունը՝ *օրորոց*, *ծննդավայր*, *մանկություն* իմաստներով՝ կարող ենք փաստել, որ *Cradle song*-ը թե՛ օրորոցի մոտ երգվող, թե՛ հայրենիքի մասին պատմող երգատեսակ է:

Ուշագրավ է, որ *օրորոցային* և *աղոթք* բառային միավորները և վերջիններիս անգլերեն *lullaby* և *prayer* համարժեքները օրոր և աղոթք տեքստերի արտասանման ընթացքում մեծ մասամբ չեն հնչում, փոխարենը *օրո՛ր, օրո՛ր, որդի՛ս: քնի՛ր, քալե՛ս /Sleep my child/* կամ աղոթքի տարրեր հիշեցնող բառեր են ասվում:

Բառային (=բառաիմաստային) մակարդակում նկատելի է օրորոցայինի և աղոթքի ընդհանրություն: Ըստ երգահանների՝ մանուկ Հիսուսը ‘ba-bay’ է ասել, և մայրը փոխադարձաբար ասել է by by (Ba երեխաների կողմից արտաբերվող ընդհանուր հնչյուն է)⁵, և այստեղից է առաջացել bye bye բառը: Bye-bye-ը՝ որպես երեխաներին ծանոթ հնչյունների կուտակում, ասվում է մանկանց հասցեագրված տեքստերում, մասնավորապես օրորոցայիններում: Ենթադրաբար *lullabye* բառը ինչ-որ չափով առնչություն ունի վերը բերվածի հետ: Չի բացառվում, որ ռուսական օրորոցայիններում կիրարկվող баю– баѣ-ը աղերսներ ունի վերոբերյալի հետ: Անգլիական օրորոցայիններում ևս bye, bye հանդես է գալիս որպես կրկնակ: Հայերեն օրորոցային տեքստերում հաճախ bye bye-ի հայերեն *բայ, բայ/Բա՛յ, բա՛յ բալաս, բա՛յ, Բա՛յ, բա՛յ, դուզիս բա՛յ՛/* ձևն է հիշատակվում: Սա վկայում է, որ bye bye-ը՝ որպես բանաձևային միավոր, ամրակայված է թե՛ անգլալեզու, թե՛ հայ ժողովուրդների լեզվամտածողության մեջ:

Անգլերենում *prayer* բառը ունի 1. *աղոթք* և 2. *աղոթք անող* նշանակությունները: Մինչդեռ հայկական լեզվամշակույթում ունենք առանձին եզրեր *աղոթք*,

⁴ Գրիգորյան Ռ., *Հայ ժողովրդական օրորոցային և մանկական երգեր*, Եր., 1970, էջ 89:

⁵ *Messenger Davies Children. Media and Culture. McGraw Hill Open University Press, 2010, p. 24.*

⁶ Գրիգորյան Ռ., *նշվ. աշխ.*, էջ 84:

աղոթող, աղոթիչ, աղոթասաց հասկացությունների համար: Ըստ Էդ. Աղայանի «Արդի հայերենի բացատրական բառարան»-ի՝ *աղոթողը* աղոթքի միջոցով բժշկություն անողն է, իսկ *աղոթիչը* աղոթք անողն է:⁷ Մեզ հուզող խնդրի տեսանկյունից առանցքային է *աղոթասաց* բառը. աղոթասացը աղոթք կարդացողն է, ասացողը/օրորասացի նմանությամբ/, որը աղոթքը կարդում է ոչ միայն իր, այլ նաև ունկնդրի (իմա՝ երեխայի) համար:

Արդյոք օրորասացությունն ու աղոթասացությունը կարևոր են երեխայի քունը ապահովելու համար. նրանք առանձին են հանդես գալիս, թե՞ միջտեքստային և միջթեմատիկ կապ կա նրանց միջև:

Մեր կատարած բանագիտական ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ օրորոցայինը և աղոթքը կարող են որպես առանձին տեսակներ հանդես գալ քնամուտի տեքստերի տիրություն: Հաճախ էլ օրորոցային տեքստը կարող է փոխարինվել աղոթք տեքստով կամ հակառակը: Ըստ էության, օրորոցայինը, ի մասնավորի՝ օրհնանք-մաղթանք օրորոցայինի տեսակը, ինչ-որ առումով աղոթք տեքստ է: Մեր առաջադրած հարցին, թե ինչով կփոխարինեն օրորոցային երգատեսակը, բարձր տարիքային խմբի ներկայացուցիչներն ընդգծել են հասկապես աղոթք տեքստերը կամ աղոթք համարվող շարականները, հոգևոր բնույթի երգատեսակները:

Օրորոց բառը «Հայերեն գավառական բառարան»-ում ունի «*օրորածն աման մ'է, որուն մեջ կը դնեն լցուած մասուրաները*» բացատրությունը: Այստեղից էլ՝ *Մսէ օրորոց դառնալ*⁸ արտահայտությունը, որ նշանակում է ամբողջ օրը ոտքի վրա աշխատել: Մեր պատկերացրած օրորոցում տեղավորված է մարդու կյանքը, հետևաբար այն անընդհատ շարժման մեջ է: Հնարավոր է, որ *Մսէ օրորոց դառնալը* նշանակում է մարմնական կառույց, որի մեջ տեղավորված է կյանք՝ անդադար շարժման մեջ, այսինքն՝ աշխատավոր, բանող մարդ:

Հոգևոր երգը մանկաշխարհ տեղափոխելու և քնամուտի տեքստ դիտարկելու տեսակետից բանասացներից մեկը կարևորում է վերջինիս հոգևոր հանգրստության գործոնը և երեխայի քունը ապահովելու համար հորդորում է ասել Նարեկացու աղոթքները⁹:

Օրորոցային և աղոթք տեքստերը ունեն և՛ ընդհանրություններ, և՛ տարբերություններ: Օրորոցայինի և աղոթքի պարագայում համապատասխանաբար ունենք թե՛ *օրորասաց-աղոթասաց/lullaby singer-prayer/* և թե՛ *հասցեատեր /addressee/*, քանի որ վերոնշյալ տեքստերը բանավոր ավանդում ունեն: Օրորասացի և աղոթասացի դերում կարող են լինել երեխայի մայրը, մեծ մայրը, բացառիկ դեպքերում՝ հայրը կամ մեծ հայրը, թեև դարեր ի վեր մանուկների խնամքն ու դաստիարակությունը վստահված են մայրերին:

⁷ Աղայան Էդ., *Արդի հայերենի բացատրական բառարան*, հ. 1, Եր., 1976, էջ 26.

⁸ *Աճառեան Հր., Հայերեն Գաւառական բառարան, Լազարեան Ճեմարան Արեւելեան լեզուաց, Թիֆլիս, 1913, էջ 1139:*

⁹ *Բանասաց Աննա Լիպարիտի Մահակյան: Ծնվել է 1951թ., Լենինականում: Ունի բարձրագույն կրթություն: Նախնիները գաղթել են Արևմտյան Հայաստանի Մշո գավառից (հեղինակի դաշտային գրառումներից):*

Աղոթքի տեքստը, ի տարբերություն օրորոցայինի, ենթադրում է եռակողմ շղթա. աղոթասաց-Աստված-ունկնդիր երեխա /խոսքը բարձրաձայն ասվող աղոթքի մասին է/: Քնամուտի օրորոցայինի և քնամուտի աղոթք տեքստերի ուսումնասիրության տիրույթը տարողունակ է՝ ա/ երբ երեխաներին է հասցեագրված, բ/ երբ երեխան (ավելի հասուն) ինքն է տեքստ արտաբերողը:

Երկու տեքստերի դեպքում էլ ունենք *ժամանակային/time/* հստակություն. դրանք *նախաքնային տեքստեր են/presleep text/*. Հոգեբանական տեսանկյունից երեխան մինչ գիշերային քուն մտնելը գտնվում է հատուկ նախաքնային, տրանսային վիճակում. մարմինը հետզհետե թուլանում է, աչքերն սկսում են փակվել՝ ուշադրությունը կենտրոնացնելով երգողի *ձայնին*: Այդ կենտրոնացմանը օգնում է նաև այն հանգամանքը, որ երգողի ձայնը իշխում է շրջապատող *լռության և մթության* ֆոնին:¹⁰

Այս առումով օրորոցայինը և աղոթքը կարելի է բնորոշել որպես տրանսային տեքստեր /trance text/, որոնք երեխային տանում են քնի «աշխարհ». խոսքային մակարդակում այդ ամենը կատարվում է ռիթմի և հանգի միջոցով: Երկու տեքստերի դեպքում էլ գերկարևորվում է ռիթմայնությունը: Ե՛վ ռիթմը, և՛ հանգը նպատակադիր են. ունեն խաղաղեցնող, քնեցնող գործառույթ: Ահավասիկ հետևյալ օրինակները՝ քաղված անգլիական և հայկական աղբյուրներից.

HUSH! My dear, lie still and slumber,
 Holy angels guard *thy bed!*
 Heavenly blessings without number
 Gently falling on *your head.* /օրորոցային/
 Նա-նա-նա, նանե՛ր, նանե՛ր,
 Միրուն լաճուս քունը տաներ... /օրորոցային/
Matthew, Mark, Luke, and John,
Bless the bed that I lie on.
Before I lay me down to sleep
I give my soul to Christ to keep.
Four corners to my bed,
Four angels overspread:
One at the head, one at the feet,
And two guard me while I sleep. Amen./աղոթք/.

Հանգը, ռիթմը, մեղեդայնությունը բխում են օրորոցային և աղոթք ժանրերի առանձնահատկություններից: Նշված երեք բաղադրիչները ապահովում են քնամուտ տեքստերի լեզվական «երաժշտությունը»: Տեղին է մեջբերել Ս. Վարդանյանի այն հայեցակետը, որ լեզվական «երաժշտության» տիրապետումը սկսվում է վաղ մանկությունից, նույնիսկ օրորոցից. «Լսելով մայրական խոսքն ու նրա «երաժշտությունը»՝ երեխան դեռևս օրորոցում համապատասխան վերաբերմունք է արտահայտում: Եթե մայրական խոսքը ջերմ ու փաղաքշական է, ապա

¹⁰ Осорина М. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. СПб.: «Литер», 1999, стр. 20.

այն երեխայի գոհունակությունն է առաջացնում, մինչդեռ բարկացկոտ ու սաստող տոնը կարող է դժգոհության և լացի տեղիք տալ: Հենց այս հասակում է նրա խոսքի վրա դրվում մայրենի լեզվի «երաժշտության» կնիքը, որը նա կրում է ամբողջ կյանքի ընթացքում»¹¹:

Ե՛վ օրորոցայինը, և՛ աղոթքը կարող են հանդես գալ բանավոր և գրավոր ավանդումով: Պետք է նշել, որ աղոթքը կարող է լավել մեկից, որը մի ուխտ է անում, խոստանում է մի բան անել, եթե Աստծուց ստանա այս կամ այն բարիքը: Այս համատեքստում աղոթքը կարելի է բնութագրել որպես *խոստում տեքստի մի տեսակ*. «Եվ Աննան մտավ Աստծո տաճարը և աղոթեց ու դառնորեն լաց եղավ և ուխտ անելով ասաց. Ո՛վ Զորաց Տեր, եթե քո աղախնի նեղությանը նայես և հիշելով նրա խնդրանքը մի արու գավակ տաս, ես նրան Տիրոջը կնվիրեմ, մինչև իր կյանքի վերջը, և նրա գլխին ածելի չի դիպչի» (Ա. Թագավորաց 1:1-18):

Մեր կողմից նշված քնամուտի տեքստերը կարող են համարվել թե՛ որպես *երգային/song texts*, թե՛ որպես *պատումային/narrative*/տեքստեր:

Կը յիշենք ի մանկութենէ ննջել է առաջ *երգուած* աղոթքը՝ ուղղեալ հրեշտակներին.

*Հրեշտակ գուարթուն, հզօր պահապան մեր,
Որ գտինս ողջոյն զմեզ խնամեցեր...
Քուն քաղցր անփորձ՝ շնորհես մեզ այս գիշեր:
Եվ զծնոդս հոգւոց եւ մարմնոց կեցո:՝¹²*

Մանուկների կյանքում երգերի դերակատարության մասին Կոմիտասն արտահայտվում է այսպես. «Մանուկն ինչ զգացումի տակ որ ըլլա, այդ զգացումը կարտահայտե որոշ *երգերով*: Երգը ներքին՝ հոգեկան զգացումին արտահայտության մեկ ձևն է: Արդ կրնա ըմբռնվիլ, թե որքան կարևոր են մանուկին դաստիարակության մեջ երգեցողության ընծայվելիք հոգածությունն ու պարտավորությունը»:¹³

Ավելին, օրորոցայինը և աղոթքը *պահպանողական տեքստեր/conservative text*/են թե՛ ձևով, թե՛ բովանդակությամբ: Այս առումով դրանք կարող ենք համարել տեղեկատվական գործառույթ ունեցող տեքստեր: Հասկանալի է, որ թե՛ օրորում և թե՛ աղոթքում անփոփոխ են մնում կրկնատողերը, օրոր և աղոթք հիշեցնող բառային միավորները (*Hush, hush, Նանա՛, նանա; օրոր, օրո՛ր*):

Քնամուտի տեքստերի ամենաեական կողմերից է գործառութային /functional/ հստակությունը, այն է՝ քնի միջավայրի ստեղծումը:

Օրորասացի և աղոթասացի տեքստը կարող է ինքնարտահայտման յուրահատուկ միջոց լինել: Թե՛ օրորասացը, թե՛ աղոթասացը հանդես են գալիս նաև մի կարևոր գործառութով՝ մանուկ ունկնդրին փոխանցել ազգային ոգին ու նկարա-

¹¹ Վարդանյան Ս., Լեզվական «երաժշտության» նշանակությունը լեզվաբանության ուսումնասիրության ոլորտում, *Բանբեր ԵՊՀ*, 3 (69), Եր., 1989, էջ 187:

¹² Հայագգի Սուրբեր, *Շնորհք արքեպ. Գալուստեան, Երրորդ հրատարակութիւն, Գանձասար*, Եր., 1997:

¹³ Թերլեմեզյան Լ., *Կոմիտաս. հողվածներ և ուսումնասիրություններ*, Եր., 1941, էջ 63:

գիրը՝ հայրենասիրություն, քրիստոնեական դաստիարակություն, ավանդական բարքերի պահպանում: Օրորը և աղոթքը երկու ենթահամակարգեր են, օրորասացը կամ աղոթասացը պայմանականորեն ստեղծում է այնպիսի աշխարհ, որտեղ բնականաբար ապահովված են և՛ քնող երեխան, և՛ ինքը, և՛ այն միջավայրը, որտեղ նրանք գտնվում են:

Ըստ էության, աղոթքի ներթափանցումը քնամուտ տեքստ բացատրվում է նաև այն հանգամանքով, որ դարեր շարունակ աղոթքը կիրարկվել է թե՛ անգլիական, թե՛ հայկական սովորութամշակութային կենցաղում: Մեր կարծիքով, պատմողը կամ երգողը ավելի ապահով է զգում իր լավ իմացած նյութով, որը կարող է հարմարեցնել տվյալ իրավիճակին, տվյալ պահի իր հուզաշխարհին ու հոգեվիճակին՝ այսպիսով, կատարելով տեքստի հարմարեցում /text adaptation/. Աղոթք տեքստը հարմարեցնել օրորոցայինին կամ հակառակը:

Օրորոցայինի և աղոթքի ընդհանրություններից է նաև արտատեքստային տարրերի առկայությունը (extratextual elements): Արտատեքստային տարրեր ասելով նկատի ունենք հարալեզվական միջոցների (ոչ խոսքային) կիրառում՝ ձեռքի շարժում, դիմախաղ և այլն: Ըստ Գրիգոր Տաթևացու՝ աղոթքի սրբությունները երեքն են՝ սրտի, լեզվի և ձեռքերի, քանզի աղոթքը դրանց միջոցով է կատարվում:¹⁴ Մեր կարծիքով, օրորոցային տեքստը նույնպես պահանջում է վերը նշված երեք բաղադրիչները: Սրանով հանդերձ՝ միանգամայն ընդունելի է Վ. Հումբոլդի այն ձևակերպումը, որ լեզուն միջնորդ է մարդու ներքին և արտաքին աշխարհների միջև. «մտքի ներքին ինքնակառուցողական գործունեությունը» կապվում է արտաքին աշխարհի հետ լեզվի միջոցով¹⁵:

Երկու տեսակի տեքստերը ունեն նաև *կերպարային/personage/* ընդհանրություններ: Աղոթք և օրորոցային տեքստերում (ի մասնավորի՝ օրինանք օրորներում) հստակ նկատելի է, որ մայրը դիմում է մանկապահպան հովանավոր գերբնական կերպարների՝ Աստծո, Քրիստոսի, Սուրբ Աստվածամոր, հրեշտակների, սրբերի ապավինությանը¹⁶: Օրինակ՝

Sleep, little baby of mine
Soft on your pillow so white;
Jesus is here,
To watch over you, dear,
And nothing can harm you tonight¹⁷.
Sleep my love, and peace attend thee
All through the night;
Օրոր, օրոր օրերուդ,
Թևս դեմ բերեմ շարերուդ,

¹⁴ «Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան, Եր., 2002, էջ 40:

¹⁵ Ջահուկյան Գ., Լեզվաբանության պատմություն, Հ. 1, Եր., 1960, էջ 338:

¹⁶ Տե՛ս Matikyan H. Personification as a major trope of lullaby texts, /Գիտական տեղեկագիր, Պրակ Բ, 1, Գյումրի, 2016, p. 41-48/:

¹⁷ Nelson Thomas, Bedtime Prayers for the Family, Thomas Nelson Inc, W Publishing Group, 2005, p. 156.

Չարխափան չարերդ խափանի,
Աստվածամայրն արևդ պահի:¹⁸

Մայրը օրոր և աղոթքի տեքստերում հաճախ արտահայտում է իր հնարավորությունների սահմանափակ լինելը, հետևաբար վերերկրային կամ գերբնական ուժերին նա խնդրում է իր զավակի համար ապահովել բարօրություն, ծաղկում, հետագա քայլերի գորացում: Նա բովանդակային պլանում հույզերի ու ապրումների ենթահղումներով ստեղծում է իրականից վեր մեկ այլ իրականություն:

Որպես մանկանոցի պահապաններ՝ *հրեշտակները/angels/* նույնպես հիշատակվում են քնամուտի տեքստերում: Բանահյուսական տարբեր օրորոցային տեքստերում «հրեշտակ» բառը կարող է լինել երեխային ուղղված դիմելաձև, օրինակ՝ *Sleep my angel, sleep; Goodnight my angel*, քնի՛ր իմ հրեշտակ, քնի՛ր: Հաճախ էլ հայերեն օրորներում «Անգելա» բառն է հիշատակվում. ենթադրաբար այս անունը առնչվում է նրա մաքրամաքուր էության, հրեշտակային բնության հետ: Ըստ ժողովրդական պատկերացման՝ եթե երեխան չքնի, ապա քնի հրեշտակը կխառվի:

Օրորոցայինը և աղոթքը կարող են լինել *ժողովրդական և հեղինակային*: Ժողովրդական աղոթք տեքստը, օրորոցայինի նման տարբերակային է: Մեջբերենք ժողովրդական քնամուտ աղոթք տեքստի համանման երկու տարբերակ.

*Ճրագ մարավ,
 Հրիշտակ զարթավ,
 Գալոց,
 Չար խափանոց, ամեն:*

Կամ՝

*Ընցավ չար,
 Խանգավ ճրագ,
 Չարթավ պախապան խրիշտակ՝
 Օգնական պախապան մեր տան տեղաց՝:*

Ժամանակի հոլովությունը հեղինակային որոշ օրորոցային և աղոթք տեքստեր կարող են ստանալ ժողովրդական կարգավիճակ և համարվել բանավոր ստեղծագործություններ: Վերոնշյալի վառ ապացույցն են Վ. Օդենի, Ու. Բլեյքի, Ռ. Պատկանյանի, Կոմիտասի օրորոցայինները և Նարեկացու աղոթք տեքստերից մի քանիսը: Օրինանք-մաղթանք օրորի տեսակը բարդ կառուցվածք ունի²⁰, բայց իր գործառութային ամբողջության մեջ շատ մոտ է աղոթք տեքստին: Օրինանքի կարևոր գործոնը իմաստաբանական հատկանիշն է: Ըստ Հր. Աճառյանի՝ օրինանք, օրինել բառերի արմատը ծագել է պահլավերեն *afriam*-օրինեմ, գովեմ ձևից:²¹ Ըստ բնույթի՝ աղոթքները լինում են հավատի և փառաբանության, զղջման և

¹⁸ Գրիգորյան Ռ., նշվ. աշխ., էջ 55:

¹⁹ Հայ հնայական և ժողովրդական աղոթքներ /աշխատությանը՝ Ս. Հարությունյանի/, Եր., 2006, էջ 168:

²⁰ Տե՛ս Մատիկյան Հ., Օրորոցայինը որպես տեքստ, «Հասկեր» մանկական գրականության և բանահյուսության տարեգիրք, Հովհ. Թումանյանի թանգարան, Եր., էջ 43-65:

²¹ Աճառյան Հր., Հայերեն արմատական բառարան, հ. 6, էջ 1611-1617:

ապաշխարության, դավանանքի և այլն: Իրենց նշանակությամբ էլ կոչվում են «խրնդրվածքներ», «օրհնություններ» և «գոհություններ»: ²² Այսինքն՝ օրհնության համարժեքը գովարանությունն է: Կարծում ենք՝ օրորոցային օրհանք-մաղթանք տեքստերում միահյուսվում են թե՛ երեխային օրհնելը, թե՛ գովերգելը, թե՛ աղոթք ասելը:

Երկու տեքստերի հիմնական տարբերությունը պայմանավորված է հասցեատիրոջ տարիքային գործոնով: Օրորոցայինը վաղ մանկական տարիքի երեխաներին հասցեագրված տեքստ է, մինչդեռ աղոթքը հարատև է, այն կարող է մարդուն ուղեկցել ամբողջ կյանքում: Օրորոցային և աղոթք տեքստերը ունեն նաև *միջավայրային տարբերություն*. օրորոցային տեքստում միջավայրը պարզ է, իսկ աղոթքի դեպքում կարելի է առանձնացնել ընդհանրական (եկեղեցի) և անհատական աղոթքի վայր: Այս առումով օրորոցայինը անհատական աղոթքի մի ձև է:

Ամփոփելով նշենք, որ ժանրային ներթափանցումը վերոնշյալ տեքստերում այդքան էլ անկանխատեսելի չէ: Ըստ էության երկու տեսակի տեքստերի խաչաձևումը անխուսափելի է: Օրինակ, քնամուտի տեքստերից օրորոցայինը կարող է հանդես գալ որպես աղոթք տեքստ: Աղոթք տեքստն էլ իր հերթին կարող է հանդես գալ որպես օրորոցային տեքստի միջուկային մաս:

КОЛЫБЕЛЬНАЯ И МОЛИТВА КАК ПРЕДСОННЫЕ ТЕКСТЫ В АНГЛИЙСКОМ И АРМЯНСКОМ

___ *Резюме* ___

___ *А. Матикян* ___

Тексты колыбельных и ночных молитв можно характеризовать как предсонные тексты. В данном контексте возможно взаимопроникновение жанров колыбельной и молитвы. Колыбельная, как предсонный текст, проявляется как текст молитвы и наоборот. Предсонные тексты имеют тематические и функциональные общие черты. Основной общей характерной чертой, рассмотренных в статье колыбельных-молитв, является обеспечение сна ребенка.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

*Մատիկյան Հասմիկ Համլետի – ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական
ինստիտուտի կենտրոն, E-mail: hasvrej@msil.ru*

²² «Քրիստոնյա Հայաստան» հանրագիտարան, էջ 40: